

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพุทธร่วมกับการโค้ชเพื่อเสริมสร้าง
ทักษะการจัดการเรียนรู้โดยใช้หลักคุณธรรม สำหรับพระสอนศีลธรรมใน
โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กจังหวัดขอนแก่น*

Development of a Training Curriculum based on Buddhist
Principles Combined with Coaching to Enhance Learning
Management Skills by Vuddhidhamma for the Small Primary
School Moral Teaching Monks in Khon Kaen Province

นพดล สีทอง, สุวัฒน์ รักขันโท และชวาล ศิริวัฒน์

Noppadol Seethong, Suwatsan Ragkhanto and Chaval Siriwat

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: manop.famc@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพุทธร่วมกับการโค้ช เพื่อเสริมสร้างทักษะการจัดการเรียนรู้โดยใช้หลักคุณธรรมสำหรับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก และ 2) ศึกษาผลการใช้หลักสูตรฝึกอบรม การวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา แบ่งออกเป็น 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 การพัฒนาหลักสูตร และระยะที่ 2 การศึกษาผลการใช้หลักสูตร กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลอง คือ พระสอนศีลธรรม สังกัดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น จำนวน 30 รูป ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ หลักสูตรฝึกอบรม แบบทดสอบวัดความรู้ แบบประเมินความสามารถการออกแบบการจัดการเรียนรู้ แบบประเมินความสามารถในการจัดการเรียนรู้ และแบบประเมินความพึงพอใจ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที

---

*ได้รับบทความ: 8 พฤษภาคม 2568; แก้ไขบทความ: 11 พฤศจิกายน 2568; ตอรับตีพิมพ์: 3 ธันวาคม 2568

Received: May 8, 2025; Revised: November 11, 2025; Accepted: December 3, 2025

ผลการวิจัยพบว่า

1. หลักสูตรฝึกอบรมที่พัฒนาขึ้นมี 6 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ โครงสร้าง เนื้อหาหลักสูตร กระบวนการฝึกอบรม สื่อการฝึกอบรม และการวัดและประเมินผล ผลการประเมินความเหมาะสมจากผู้เชี่ยวชาญโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

2. ผลการใช้หลักสูตรฝึกอบรม พบว่า พระสอนศีลธรรมมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้หลักคุณธรรม หลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 พระสอนศีลธรรมมีความสามารถในการออกแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้หลักคุณธรรมอยู่ในระดับดีมาก พระสอนศีลธรรมมีความสามารถในการจัดการเรียนรู้โดยใช้หลักคุณธรรมอยู่ในระดับมากที่สุดและพระสอนศีลธรรมมีความพึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรมอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: หลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพุทธ; การโค้ชทางการศึกษา; คุณธรรม; ทักษะการจัดการเรียนรู้; พระสอนศีลธรรม

Abstract

This research aimed to 1) develop a training curriculum based on Buddhist principles combined with coaching to enhance learning management skills using the Uddhidhamma approach for moral teaching monks in small primary schools, and 2) study the implementation results of the developed curriculum. This was a research and development study conducted in two phases: Phase 1: curriculum development, and Phase 2: study of curriculum implementation. The sample consisted of 30 moral teaching monks affiliated with the Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, selected using purposive sampling. The research instruments included the training curriculum, a knowledge test, an assessment of learning design ability, an assessment of learning management ability, and a satisfaction questionnaire. Data were analyzed using mean, standard deviation, and paired-samples t-tests.

The findings were as follows:

1. The developed training curriculum comprised six components: principles, curriculum objectives, curriculum content structure, training process, training media, and measurement and evaluation. Expert evaluations indicated that the curriculum had the highest level of suitability overall.

2. The results of the curriculum implementation revealed that the moral teaching monks had a significantly higher level of knowledge and understanding of learning management using the Uddhidhamma approach after the training compared to before the training ($p < .01$); their ability to design learning management using Uddhidhamma was assessed at a very good level; their ability to manage learning using Uddhidhamma was at the highest level; and their satisfaction with the training curriculum was also at the highest level.

Keywords: Buddhist-Based Training Curriculum; Educational Coaching; Uddhidhamma; Learning Management Skills; Moral Teaching Monks

1. บทนำ

การศึกษาในระดับประถมศึกษาเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาผู้เรียนแบบองค์รวม โดยเฉพาะการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรม ซึ่งเป็นภูมิคุ้มกันทางจิตใจที่ช่วยหล่อหลอมให้ผู้เรียนเติบโตเป็นพลเมืองที่ดี มีพฤติกรรมเหมาะสม และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมอย่างสงบสุข การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในช่วงวัยประถมศึกษาจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากหากขาดการพัฒนาที่เหมาะสมในระยะนี้ อาจส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมและการดำเนินชีวิตในระยะยาว (นิรุต ปองสีดา, 2567, หน้า 166-173) ความสำคัญดังกล่าวสอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 ซึ่งกำหนดให้การพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมเป็นเป้าหมายหลักของการศึกษาทุกระดับ โดยเฉพาะระดับประถมศึกษา ซึ่งเป็นช่วงเวลาสำคัญในการวางรากฐานลักษณะนิสัยและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) อย่างไรก็ตาม ในบริบทของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ซึ่งมักประสบข้อจำกัดด้านทรัพยากร บุคลากร และโอกาสในการพัฒนาวิชาชีพ การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียนยังคงเผชิญความท้าทายอย่างมาก

พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจึงมีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดหลักคุณธรรม จริยธรรม และหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาให้แก่ผู้เรียน โดยเฉพาะในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กที่พระสอนศีลธรรมมักเป็นกำลังหลักในการจัดการเรียนรู้ด้านศีลธรรม อย่างไรก็ตาม ประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้ศีลธรรมขึ้นอยู่กับความรู้ ความเข้าใจ และทักษะการจัดการเรียนรู้ของพระสอนศีลธรรมเป็นสำคัญ แนวทางการจัดการเรียนรู้ตามหลักคุณธรรมเป็นแนวคิดหนึ่งที่มีศักยภาพในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และพัฒนาปัญญาของผู้เรียน โดยเน้นการเรียนรู้ผ่านการรับรู้ด้วยสติ การคิดอย่างมีเหตุผล และการลงมือปฏิบัติ ซึ่งสอดคล้องกับธรรมชาติการเรียนรู้ของเด็กในระดับประถมศึกษา (พระไพศาล วิสาโล, 2553) งานวิจัย

หลายฉบับชี้ให้เห็นว่าแนวทางดังกล่าวสามารถพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของผู้เรียนได้ดีกว่าการสอนแบบบรรยาย (อัจฉรา ผ่องพิทยา และสมสุดา ผู้พัฒน์, 2553, หน้า 38-46) อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กยังประสบปัญหาในการนำแนวทางวุฒิธรรมไปใช้จริงอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ

จากการสำรวจสภาพปัญหาและความต้องการพัฒนาทักษะการจัดการเรียนรู้ตามแนววุฒิธรรมของพระสอนศีลธรรม จำนวน 130 รูป ในจังหวัดขอนแก่น พบว่าพระสอนศีลธรรมส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ ความเข้าใจ และทักษะในการจัดการเรียนรู้ตามแนววุฒิธรรม โดยปัญหาที่พบเด่นชัด ได้แก่ การจัดการเรียนรู้ที่ยังเน้นการบรรยาย การออกแบบการจัดการเรียนรู้ การใช้สื่อ และการประเมินตามสภาพจริง ขณะที่ความต้องการพัฒนาในภาพรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยที่ระบุว่าครูประถมศึกษา ยังประสบปัญหาในการปรับเปลี่ยนวิธีการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (ปรียา ไตรระยชน์ และ รชฎ สุวรรณภู, 2565, หน้า 921-944) สถานการณ์ดังกล่าวส่งผลกระทบต่อคุณภาพการจัดการเรียนรู้ศีลธรรมและการพัฒนาคุณธรรมของผู้เรียน การพัฒนาทักษะการจัดการเรียนรู้ของพระสอนศีลธรรม จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะในด้านการออกแบบการเรียนรู้ การเลือกใช้สื่อ และการประเมินผล ซึ่งสามารถพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพผ่านกระบวนการฝึกอบรม (สมชาติ กิจยรียง และอรจรรย์ ณ ตะกั่วทุ่ง, 2550) ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำแนวคิดหลักปัญญา 3 ได้แก่ สุตมยปัญญา จินตามยปัญญา และภาวนามยปัญญา มาบูรณาการร่วมกับกระบวนการโค้ช (Coaching) ซึ่งเป็นกระบวนการสนับสนุนการเรียนรู้ที่ช่วยกระตุ้นการคิดไตร่ตรอง การสำรวจศักยภาพ และการลงมือปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง (สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช, 2554; Gottesman, 2000)

การบูรณาการหลักปัญญา 3 ร่วมกับการโค้ชคาดว่าจะช่วยเสริมสร้างความเข้าใจเชิงลึกและพัฒนาทักษะการจัดการเรียนรู้ของพระสอนศีลธรรมอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่การเรียนรู้เชิงทฤษฎี การคิดวิเคราะห์ ไปจนถึงการนำไปปฏิบัติจริงในชั้นเรียน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาครูและผู้สอนในยุคปัจจุบันที่เน้นการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงและการสะท้อนผลการสอน (วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒนา, 2567)

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพุทธร่วมกับโค้ช เพื่อเสริมสร้างทักษะการจัดการเรียนรู้โดยใช้หลักวุฒิธรรม สำหรับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก จังหวัดขอนแก่น โดยมุ่งหวังให้หลักสูตรดังกล่าวเป็นแนวทางเชิงระบบในการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรม อันจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้ศีลธรรมและการพัฒนาคุณธรรมของผู้เรียนอย่างยั่งยืน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพุทธร่วมกับการโค้ชเพื่อเสริมสร้างทักษะการจัดการเรียนรู้โดยใช้หลักคุณธรรม สำหรับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กจังหวัดขอนแก่น
2. เพื่อศึกษาผลการใช้หลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพุทธร่วมกับการโค้ชเพื่อเสริมสร้างทักษะการจัดการเรียนรู้โดยใช้หลักคุณธรรม สำหรับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กจังหวัดขอนแก่น

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ซึ่งแบ่งการดำเนินงานออกเป็น 2 ระยะหลัก ดังนี้

ระยะที่ 1 การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม ระยะนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม โดยดำเนินการตามขั้นตอนย่อย 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม ทักษะและการจัดการเรียนรู้โดยใช้หลักคุณธรรม ปีญา 3 และการโค้ช รวมถึงการสำรวจสภาพปัญหาและความต้องการฝึกอบรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้หลักคุณธรรมของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก เพื่อกำหนดเป็นกรอบในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม กลุ่มตัวอย่าง คือ พระสอนศีลธรรมจำนวน 130 รูป สังกัดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ซึ่งปฏิบัติหน้าที่สอนในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีสุ่มอย่างง่ายจากประชากรทั้งหมด 192 รูป เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ แบบสำรวจความต้องการฝึกอบรม ซึ่งได้รับการตรวจสอบคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญ และพบว่ามีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 1.00 ในทุกข้อคำถาม 2) สร้างหลักสูตรฝึกอบรม ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากขั้นที่ 1 มาเป็นกรอบคิดในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพุทธร่วมกับการโค้ชเพื่อเสริมสร้างทักษะการจัดการเรียนรู้โดยใช้หลักคุณธรรม สำหรับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ที่มีองค์ประกอบของหลักสูตร ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ โครงสร้างเนื้อหา กระบวนการฝึกอบรม สื่อการฝึกอบรม และการวัดและประเมินผล 3) ตรวจสอบคุณภาพหลักสูตร ผู้วิจัยได้นำร่างหลักสูตรฝึกอบรมเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน จำนวน 2 ท่านด้านการฝึกอบรมพระสอนศีลธรรม จำนวน 2 ท่าน และด้านการวัดและประเมินผล จำนวน 1 ท่าน โดยใช้แบบประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องของหลักสูตรเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล จากนั้นจึงนำข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงร่างหลักสูตรฝึกอบรมให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น และ 4) สร้างเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้พัฒนาเครื่องมือสำหรับใช้ในการประเมินผลหลักสูตร และนำเสนอเครื่องมือดังกล่าวต่อผู้เชี่ยวชาญชุดเดิม จำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและความ

เที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) พร้อมทั้งคำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) สำหรับเครื่องมือแต่ละชนิด ผลการตรวจสอบพบว่า (1) แบบทดสอบวัดความรู้การจัดการเรียนรู้โดยใช้หลักคุณธรรมมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 1.00 มีค่าความยากง่าย (p) อยู่ระหว่าง 0.43-0.70 มีค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง 0.33-0.80 และมีค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบทั้งฉบับ (Reliability) เท่ากับ 0.89 (2) แบบประเมินความสามารถการออกแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้หลักคุณธรรมมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 1.00 (3) แบบประเมินความสามารถในการจัดการเรียนรู้โดยใช้หลักคุณธรรมมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 1.00 และ (4) แบบประเมินความพึงพอใจต่อหลักสูตร มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 1.00

ระยะที่ 2 การศึกษาผลการใช้หลักสูตรฝึกอบรม ระยะนี้เป็นการนำหลักสูตรที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพแล้วไปใช้ในการจัดฝึกอบรมและประเมินผลหลักสูตร โดยดำเนินการตามขั้นตอนย่อย 3 ขั้นตอน ดังนี้ 1) เตรียมการทดลอง ผู้วิจัยได้คัดเลือกพระสอนศีลธรรมจำนวน 30 รูป เพื่อเป็นกลุ่มตัวอย่างทดลองใช้หลักสูตร กลุ่มตัวอย่างนี้มาจากประชากรที่ปฏิบัติหน้าที่ในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก จังหวัดขอนแก่น ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 การคัดเลือกใช้วิธีแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตามคุณสมบัติที่กำหนดไว้ ได้แก่ (1) มีความสมัครใจเข้าร่วมการฝึกอบรม (2) ไม่มีประสบการณ์ในการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางคุณธรรม และ (3) ได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารโรงเรียนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ศีลธรรมตามแนวทางคุณธรรม หลังจากคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแล้ว ผู้วิจัยได้ดำเนินการทำหนังสือขออนุญาตและประสานงานกับผู้เกี่ยวข้อง รวมถึงจัดเตรียมสถานที่ สื่อการฝึกอบรม เอกสาร และเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลให้พร้อมสำหรับการทดลอง 2) ทดลองใช้หลักสูตร ผู้วิจัยได้ทดลองใช้หลักสูตรกับพระสอนศีลธรรมกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้รูปแบบการทดลองแบบกลุ่มเดียวที่มีการวัดผลก่อนและหลังการทดลอง (One Group Pretest-Posttest Design) การฝึกอบรมแบ่งออกเป็น 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 การอบรมเชิงปฏิบัติการ ระยะเวลา 1 วัน และระยะที่ 2 การนำความรู้และทักษะไปใช้จริงในชั้นเรียน ระยะเวลา 4 สัปดาห์ เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบทดสอบวัดความรู้การจัดการเรียนรู้โดยใช้หลักคุณธรรมก่อนและหลังการฝึกอบรม แบบประเมินความสามารถการออกแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้หลักคุณธรรม แบบประเมินความสามารถในการจัดการเรียนรู้โดยใช้หลักคุณธรรม และแบบประเมินความพึงพอใจต่อหลักสูตร และ 3) ประเมินผลการใช้หลักสูตร โดยพิจารณาจาก (1) ผลการทดสอบวัดความรู้ โดยการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยก่อนและหลังการทดลอง ใช้สถิติทดสอบค่าที (paired-sample t-tests) กำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (2) ผลการประเมินความสามารถการออกแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้หลักคุณธรรม ด้วยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยใช้เกณฑ์การผ่านที่มีระดับคุณภาพอยู่ในระดับดีขึ้นไป มีระดับค่าเฉลี่ยคะแนนตั้งแต่ 2.51 ขึ้นไป (3) ผลการประเมินความสามารถในการจัดการเรียนรู้โดยใช้หลักคุณธรรม ด้วยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยใช้เกณฑ์

การผ่านอยู่ในระดับมากขึ้นไป มีระดับค่าเฉลี่ยคะแนนตั้งแต่ 3.51 ขึ้นไป และ (4) ผลการประเมินความพึงพอใจต่อหลักสูตร ด้วยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยใช้เกณฑ์ที่กำหนดไว้อยู่ในระดับมากขึ้นไป มีระดับค่าเฉลี่ยคะแนนตั้งแต่ 3.51 ขึ้นไป (บุญชม ศรีสะอาด, 2560)

4. สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพุทธร่วมกับการโค้ชเพื่อเสริมสร้างทักษะการจัดการเรียนรู้โดยใช้หลักคุณธรรม สำหรับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สรุปผลตามวัตถุประสงค์การวิจัยดังนี้

1. หลักสูตรฝึกอบรมที่พัฒนาขึ้นมีองค์ประกอบหลัก 6 ประการดังนี้ 1) หลักการ หลักสูตรเน้นส่งเสริมให้ผู้เข้าอบรมเรียนรู้จากแหล่งข้อมูลที่หลากหลายและลงมือปฏิบัติจริงผ่านกิจกรรมกลุ่มและการฝึกสอนในชั้นเรียน ผู้เข้าอบรมมีโอกาสคิดวิเคราะห์ สะท้อนคิด แลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง โดยผู้ให้การฝึกอบรมทำหน้าที่เป็นโค้ชและผู้อำนวยความสะดวก สนับสนุน กระตุ้น ให้คำชี้แนะ และให้ข้อมูลย้อนกลับเพื่อการพัฒนาทักษะการจัดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ 2) วัตถุประสงค์ หลักสูตรมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาความรู้และทักษะความสามารถในการจัดการเรียนรู้ตามหลักคุณธรรมของพระสอนศีลธรรม 3) โครงสร้างเนื้อหาหลักสูตร ประกอบด้วย 4 หน่วยการเรียนรู้ รวม 16 ชั่วโมง ประกอบด้วย หน่วยที่ 1 กระบวนการสอนตามแนวคุณธรรม (2 ชั่วโมง) หน่วยที่ 2 ทักษะการสอนตามแนวคุณธรรม (3 ชั่วโมง) หน่วยที่ 3 การออกแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวคุณธรรม (3 ชั่วโมง) และหน่วยที่ 4 การปฏิบัติการสอนในชั้นเรียน (8 ชั่วโมง) 4) กระบวนการฝึกอบรม แบ่งเป็น 2 ระยะเวลาหลัก คือ ระยะเวลาที่ 1 การอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจและทักษะการจัดการเรียนรู้ครอบคลุมหน่วยการเรียนรู้ที่ 1-3 และระยะเวลาที่ 2 การนำความรู้และทักษะไปใช้ในการปฏิบัติการสอนจริงในชั้นเรียน ในหน่วยการเรียนรู้ที่ 4 พร้อมการโค้ชแบบรายบุคคลและกลุ่มอย่างต่อเนื่อง 5) สื่อการฝึกอบรม ใช้สื่อการเรียนรู้ที่หลากหลาย ได้แก่ ใบงาน คลิปวิดีโอ กรณีศึกษา การสาธิต แบบฟอร์มเขียนแผนการสอน แอปพลิเคชันปัญญาประดิษฐ์ และแหล่งเรียนรู้ออนไลน์ 6) การวัดและประเมินผล ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ (1) การประเมินความรู้ความเข้าใจในการจัดการเรียนรู้โดยใช้หลักคุณธรรม (2) การประเมินความสามารถในการออกแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้หลักคุณธรรม (3) ประเมินความสามารถในการจัดการเรียนรู้โดยใช้หลักคุณธรรม และ (4) การประเมินความพึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรม

ผลการประเมินคุณภาพหลักสูตรฝึกอบรมจากผู้เชี่ยวชาญพบว่า หลักสูตรมีความเหมาะสมในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.53$, S.D. = 0.36) นอกจากนี้ หลักสูตรยังมีความสอดคล้องระหว่างองค์ประกอบของหลักสูตรในทุกด้าน โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 1.00 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมีคุณภาพและความพร้อมในการนำไปใช้จัดฝึกอบรมได้จริง

2. ผลของการใช้หลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพุทธธรรมร่วมกับการโค้ชเพื่อเสริมสร้างทักษะการจัดการเรียนรู้โดยใช้หลักคุณธรรม สำหรับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ดังแสดงรายละเอียดตารางที่ 1, 2, 3 และ 4 ดังนี้

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบคะแนนค่าเฉลี่ยความรู้ความเข้าใจด้านการจัดการเรียนรู้โดยใช้หลักคุณธรรม ก่อนและหลังการฝึกอบรม

การฝึกอบรม	n	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig.
ก่อนการฝึกอบรม	30	10.50	1.30	24.14*	0.00
หลังการฝึกอบรม	30	18.13	1.13		

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 1 พบว่า พระสอนศีลธรรมมีคะแนนค่าเฉลี่ยความรู้ความเข้าใจด้านการจัดการเรียนรู้โดยใช้หลักคุณธรรม หลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตารางที่ 2 วิเคราะห์ความสามารถในการออกแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้หลักคุณธรรม

รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. การกำหนดสาระสำคัญ	3.63	0.49	ดีมาก
2. การกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้	4.00	0.00	ดีมาก
3. การกำหนดเนื้อหาสาระการเรียนรู้	4.00	0.00	ดีมาก
4. การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักคุณธรรม	3.70	0.46	ดีมาก
5. การกำหนดสื่อและแหล่งเรียนรู้หรือเทคโนโลยี	3.70	0.46	ดีมาก
6. การกำหนดวิธีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้	3.67	0.47	ดีมาก
7. องค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้	4.00	0.00	ดีมาก
ค่าเฉลี่ยรวม	3.81	0.17	ดีมาก

จากตารางที่ 2 พบว่า พระสอนศีลธรรมมีความสามารถในการออกแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้หลักคุณธรรม ภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X} = 3.81$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน การกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ การกำหนดเนื้อหาสาระการเรียนรู้ และองค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับดีมากเท่ากัน ($\bar{X} = 4.00$) การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักคุณธรรม และการกำหนดสื่อ

และแหล่งเรียนรู้หรือเทคโนโลยี มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับดีมากเท่ากัน ($\bar{X} = 3.70$) การกำหนดวิธีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X} = 3.67$) และการกำหนดสาระสำคัญ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X} = 3.63$)

ตารางที่ 3 วิเคราะห์ความสามารถในการจัดการเรียนรู้โดยใช้หลักคุณธรรม

รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้หลักคุณธรรม	4.61	0.25	มากที่สุด
2. การใช้สื่อ แหล่งเรียนรู้ และเทคโนโลยี	4.69	0.26	มากที่สุด
3. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง	4.45	0.31	มาก
ค่าเฉลี่ยรวม	4.59	0.24	มากที่สุด

จากตารางที่ 3 พบว่า พระสอนศีลธรรมมีความสามารถในการจัดการเรียนรู้โดยใช้หลักคุณธรรม ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.59$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน การใช้สื่อ แหล่งเรียนรู้ และเทคโนโลยี มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.69$) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้หลักคุณธรรม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.61$) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.45$)

ตารางที่ 4 แสดงความพึงพอใจของพระสอนศีลธรรมที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรม

รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านเนื้อหาหลักสูตรการฝึกอบรม	4.82	0.22	มากที่สุด
2. ด้านวิทยากรฝึกอบรม	4.78	0.24	มากที่สุด
3. ด้านกิจกรรมการฝึกอบรม	4.80	0.19	มากที่สุด
4. ด้านระยะเวลาการฝึกอบรม	4.56	0.18	มากที่สุด
5. ด้านสื่อประกอบการฝึกอบรม	4.73	0.19	มากที่สุด
6. ด้านการประเมินผลการฝึกอบรม	4.61	0.23	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยรวม	4.72	0.14	มากที่สุด

จากตารางที่ 4 พบว่า พระสอนศีลธรรมมีความพึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรม ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.72$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า พระสอนศีลธรรมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน

5. อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมตามแนวพุทธร่วมกับการโค้ชเพื่อเสริมสร้างทักษะการจัดการเรียนรู้โดยใช้หลักคุณธรรม สำหรับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก จังหวัดขอนแก่น สามารถอภิปรายตามวัตถุประสงค์การวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการพัฒนาหลักสูตรและความเหมาะสมของหลักสูตร พบว่า หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมีองค์ประกอบครบถ้วน 6 ประการ และได้รับการประเมินว่ามีความเหมาะสมระดับมากที่สุด พร้อมทั้งมีความสอดคล้องขององค์ประกอบทุกส่วนอย่างเป็นระบบ (IOC = 1.00) สะท้อนว่าหลักสูตรถูกพัฒนาด้วยกระบวนการเชิงระบบตั้งแต่การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน การกำหนดวัตถุประสงค์ การคัดเลือกเนื้อหา การออกแบบกิจกรรมและสื่อ จนถึงการออกแบบการวัดและประเมินผล ทำให้โครงสร้างหลักสูตรมีความเชื่อมโยงเชิงตรรกะและสามารถนำไปใช้ได้จริง ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมที่เน้นความครบถ้วนขององค์ประกอบ และความเชื่อมโยงภายในหลักสูตรซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของหลักสูตรที่มีคุณภาพ (มนสิข สิริสมบุญ, 2567; วารินทร์ แก้วอุไร, 2564) รวมทั้งสอดคล้องกับงานวิจัยด้านการพัฒนาหลักสูตรสำหรับพระสอนศีลธรรมที่รายงานองค์ประกอบหลักสูตรในลักษณะใกล้เคียงกัน (พระปลัดนันทฉนฺฺญ์ ศฤงคาร, 2565; พระมหานพต สีทอง, 2565) และงานวิจัยของปณิตตา อินทรักษา (2566) ที่พบความเหมาะสมของหลักสูตรในระดับมากที่สุดเช่นเดียวกัน

2. ผลของการใช้หลักสูตรฝึกอบรม ดังนี้ 1) ความรู้ความเข้าใจเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ผลที่คะแนนความรู้ความเข้าใจหลังการฝึกอบรมสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ อธิบายได้ว่าเกิดจากการออกแบบหลักสูตรที่บูรณาการหลักปัญญา 3 เข้ากับกระบวนการโค้ชอย่างเป็นระบบ ทำให้ผู้เข้าอบรมเรียนรู้แบบครบวงจร ตั้งแต่การรับรู้/เรียนรู้ (สุตมยปัญญา) การคิดวิเคราะห์และสะท้อนคิด (จินตมยปัญญา) และการลงมือปฏิบัติจริง (ภาวนามยปัญญา) เมื่อผนวกกับการโค้ชที่กระตุ้นการไตร่ตรองและให้ข้อมูลย้อนกลับอย่างต่อเนื่อง จึงเอื้อต่อการตกผลึกความรู้และทำให้เกิดความเข้าใจที่มั่นคงยิ่งขึ้น ผลดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยที่ยืนยันว่า “การฝึกอบรมแบบมีส่วนร่วม + การสะท้อนคิด + การโค้ช ช่วยเพิ่มความรู้ความเข้าใจอย่างมีนัยสำคัญ (จุลฉนิ สุระโยธิน และคณะ, 2568, หน้า 101-117; สุวทนา สงวนรัตน์, 2567, หน้า 594-613) 2) ความสามารถในการออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ระดับดีมาก ความสามารถด้านการออกแบบที่อยู่ในระดับดีมากสะท้อนว่า ผู้เข้าอบรมสามารถแปลง “ความรู้” ไปสู่ “การออกแบบเชิงปฏิบัติ” ได้จริง โดยเกิดจากการผสมผสาน 3 กลไกสำคัญ ได้แก่ (1) การฝึกคิดและไตร่ตรองตามหลักปัญญา 3 (2) การโค้ชที่ช่วยขัดเกลาแนวคิดผ่านคำถามและข้อมูลย้อนกลับ และ (3) การใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์เป็นเครื่องมือสนับสนุนงานออกแบบด้านเทคนิค ทำให้การเขียนแผนการจัดการเรียนรู้มีความเป็นระบบและมีคุณภาพ ผลนี้สอดคล้องกับงานวิจัยที่ชี้ว่าการฝึกอบรมที่เน้นลงมือปฏิบัติและได้รับคำชี้แนะส่งผลต่อความสามารถด้านการออกแบบการเรียนรู้ในระดับสูง (วีรวุฒิ แก้วทองใหญ่ และ

พระเมธาวิจารย์รส, 2562, หน้า 973-990; อภากร โพธิ์ดิ่ง และเนรัญชลา จารุจิตร, 2565, หน้า 373-388; สุภานี ลินไชย, 2565, หน้า 431-440) รวมทั้งแนวโน้มงานวิจัยด้านการใช้ AI เพื่อสนับสนุนการออกแบบสื่อและแผนการเรียนรู้ (ศรัณย์ ขนอม และคณะ, 2568, หน้า 67-81) 3) ความสามารถในการจัดการเรียนรู้ระดับมากที่สุด การที่ผู้เข้าอบรมมีความสามารถในการจัดการเรียนรู้ระดับมากที่สุดสะท้อนผลลัพธ์สำคัญของหลักสูตร คือ “การย้ายความรู้จากห้องอบรมไปสู่ชั้นเรียนจริง” ซึ่งเป็นหัวใจของการพัฒนาทักษะวิชาชีพ โดยเฉพาะหน่วยปฏิบัติการสอน 8 ชั่วโมงที่ช่วยเสริมภาวนามยปัญญา (ปัญญาจากการปฏิบัติ) ให้เกิดขึ้นจริงในสนามปฏิบัติ ขณะเดียวกันการโค้ชรายบุคคลและรายกลุ่มช่วยให้ผู้เข้าอบรมได้รับข้อมูลย้อนกลับที่ตรงจุด จึงสามารถปรับปรุงการสอนได้อย่างรวดเร็วและเป็นรูปธรรม ผลดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดที่เน้นการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงและการสะท้อนคิดในการพัฒนาความเชี่ยวชาญ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2560) และงานวิจัยที่ยืนยันประสิทธิผลของการโค้ชต่อการสอนของครู (Kraft et al., 2018; Brooks, 2000) รวมทั้งงานวิจัยในบริบทพระสอนศีลธรรม (พระมหาณรงค์ราชครองเชื้อ, 2564) และ 4) ความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ความพึงพอใจระดับมากที่สุดสะท้อนความเหมาะสมของหลักสูตรต่อบริบทผู้เข้าอบรม ทั้งด้านเนื้อหาที่ตรงความจำเป็น โครงสร้างที่ชัดเจน กิจกรรมที่หลากหลายและเอื้อต่อการมีส่วนร่วม สื่อและเทคโนโลยีที่ทันสมัย รวมถึงบทบาทของผู้โค้ชที่ทำหน้าที่เสมือนกัลยาณมิตร สร้างบรรยากาศปลอดภัยทางการเรียนรู้และกระตุ้นการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยที่ชี้ว่าปัจจัยด้านเนื้อหา กิจกรรม วิทยากร/โค้ช สื่อ และบรรยากาศการเรียนรู้สัมพันธ์กับความพึงพอใจของผู้เข้าอบรม (เกียรติภูมิ มะแสงสม, 2562; สุขาดา หวังสิทธิเดช, ทิพาพร สุจारी และณัฐชัย จันทชุม, 2566, หน้า 288-304)

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 สำนักงานพระสอนศีลธรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ควรนำหลักสูตรนี้ไปทดลองใช้กับพระสอนศีลธรรมในพื้นที่อื่นๆ เพื่อขยายผลและพัฒนาศักยภาพของพระสอนศีลธรรมให้ครอบคลุมมากขึ้น

1.2 ผู้ที่จะนำหลักสูตรไปใช้ควรได้รับการพัฒนาทักษะการโค้ชอย่างเป็นระบบเนื่องจากกระบวนการโค้ชเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จของหลักสูตร

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการวิจัยติดตามผลในระยะยาว เช่น 6 เดือน หรือ 1 ปี หลังการฝึกอบรมเพื่อประเมินความคงทนของความรู้และทักษะการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางวุฒิธรรม ทั้งนี้ควรศึกษาปัจจัยสนับสนุนและอุปสรรคที่ส่งผลต่อการนำความรู้และทักษะไปใช้ในสภาพการทำงานจริงอย่างต่อเนื่อง

2.2 ควรดำเนินการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการจัดการเรียนรู้ตามหลักคุณธรรมสำหรับบริบทที่แตกต่างออกไป โดยเฉพาะสำหรับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดต่างๆ หรือโรงเรียนประเภทอื่นๆ เพื่อขยายขอบเขตการนำไปใช้และปรับให้เหมาะสมกับกลุ่มผู้เรียนและสภาพแวดล้อมที่หลากหลาย

2.3 ควรดำเนินการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมในเชิงนวัตกรรม โดยบูรณาการหลักธรรมอื่นๆ นอกเหนือจากหลักปัญญา 3 เช่น อิทธิบาท 4 ไตรสิกขา ร่วมกับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในรูปแบบและวิธีการใหม่ๆ เพื่อเสริมประสิทธิภาพของกระบวนการฝึกอบรมให้ดียิ่งขึ้น

2.4 ควรศึกษาผลกระทบโดยตรงของการพัฒนาทักษะการจัดการเรียนรู้ตามหลักคุณธรรมของพระสอนศีลธรรมที่มีต่อนักเรียน เช่น ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หรือการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมที่เกิดขึ้นกับนักเรียน เพื่อยืนยันประสิทธิผลของหลักสูตรในระดับผลลัพธ์ต่อผู้เรียนซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดของการจัดการศึกษา

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้องค์ความรู้ใหม่ คือ นวัตกรรมหลักสูตรฝึกอบรมพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ซึ่งประกอบด้วยหลักการ วัตถุประสงค์ โครงสร้างเนื้อหาหลักสูตร กระบวนการฝึกอบรม และการวัดและประเมินผล หัวใจของนวัตกรรมหลักสูตรนี้อยู่ที่กระบวนการฝึกอบรมที่สังเคราะห์จากการบูรณาการปัญญา 3 เข้ากับกระบวนการโค้ช ทำให้ได้กระบวนการฝึกอบรมแบ่งเป็น 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 เสริมสร้างปัญญา (Understanding) ประกอบด้วย 3 กิจกรรมหลัก (1) สร้างแรงจูงใจ (Passion) (2) ใช้กิจกรรมการเรียนรู้ (Active Learning) และ (3) ถอดบทเรียน (Lesson Learned) ระยะที่ 2 พัฒนาการสอน (Development) ประกอบด้วย 4 กิจกรรมหลัก (1) การวางแผน (Planning) (2) การปฏิบัติ (Doing) (3) การสะท้อนคิด (Reflecting) และ (4) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Sharing & Learning) ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

เกียรติภูมิ มะแสงสม. (2561). *การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมครูด้านการจัดการเรียนรู้แบบคละชั้นในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนครเขต 1. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต)*. สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

จุลมณี สุระโยธิน, สิริรัตน์ นาकिन และลลิตา ธงภักดี. (2568). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะสำหรับครูเพื่อพัฒนาทักษะการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก โดยใช้นวัตกรรมการเรียนรู้ GF-TOR MODEL. *Journal of Education and Innovation*, 27(1), 101-117. https://so06.tci-thaijo.org/index.php/edujournal_nu/article/view/271008/187626

นิรุต ป้องสีดา. (2567). การสร้างชุดกิจกรรมการเรียนรู้ศีลธรรมแบบคละชั้นสำหรับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนสังกัดสำนักงานพระสอนศีลธรรมมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. *วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์*, 11(7), 166-173. <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/JMND/article/view/277614/184464>

บุญชม ศรีสะอาด. (2560). *การวิจัยเบื้องต้น*. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

- ปรียา ไตรยะพันธ์ และรชฏ สุวรรณภูม. (2565). สภาพปัญหาและแนวทางพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครูในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1. *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์*, 7(3), 921-944.
- ปณิตตา อินทร์ษา. (2566). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมฐานสมรรถนะวิชาชีพครูเพื่อพัฒนาผู้เรียนตามแนวคิดสมองเป็นฐาน สำหรับครูในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดสกลนคร. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์*, 17(2), 88-99.
- พระปลัดนนท์ ฤกษ์ ศฤงคาร. (2565). *การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาตามแนวคิดเชิงรุก สำหรับพระสอนศีลธรรม ระดับประถมศึกษา*. (ดุष्ฎิณีพนธ์ปรัชญาดุष्ฎิณีบัณฑิต). นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พระไพศาล วิสาโล. (2553). *สุขแท้ด้วยปัญญา: วิธีสุขภาวะทางปัญญา*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: หจก.สามลดา.
- พระมหาณรงค์ราช ปณิธานธิตี. (2564). *การพัฒนารูปแบบการโค้ชแบบพหุวิธีเพื่อพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้โดยใช้ौरิยสั่งเป็นฐานของพระสอนศีลธรรมในการเสริมสร้างความสามารถการคิดเชิงเหตุผลทางพระพุทธศาสนาสำหรับนักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. (ดุष्ฎิณีพนธ์ปรัชญาดุष्ฎิณีบัณฑิต). นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พระมหานพดล สีทอง. (2565). *การพัฒนารูปแบบหลักสูตรฝึกอบรมตามแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการเป็นที่ปรึกษาโครงการคุณธรรมของพระสอนศีลธรรม*. (ดุष्ฎิณีพนธ์ปรัชญาดุष्ฎิณีบัณฑิต). ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- มนสิข สิริธสมบูรณ. (2567). *วิธีวิทยาการวิจัยทางหลักสูตร*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). พระนครศรีอยุธยา: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วาริรัตน์ แก้วอุไร. (2564). *การพัฒนาหลักสูตร: จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ*. พิษณุโลก: พี.ดีจิตอล.
- วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒผล. (2567). *การโค้ชเพื่อการรู้คิด (Cognitive Coaching)*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: จรัสสินทวงศ์การพิมพ์.
- วีรวุฒิก แก้วทองใหญ่ และพระเมธาวิณัยรส. (2562). *การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนตามหลักปัญหา 3 ระดับอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. *วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์*, 6(2), 973-990.
- ศรัณย์ ขนอม, นันทพร รอดผล, ชลธิดา ดวงงามยิ่ง และ ศิริวรรณ วณิชวัฒนวรชัย. (2568). *การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาความสามารถด้านเทคโนโลยีของครูผู้สอน ภายใต้หัวข้อการใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในการจัดการเรียนรู้*. *ครูสภาวิทยาจารย์: วารสารเพื่อการพัฒนาวิชาชีพครู*, 6(1), 67-81.

- สมชาติ กิจจรยง และอรจรรย์ ณ ตะกั่วทุ่ง. (2550). *เทคนิคการจัดฝึกอบรมเพื่อพัฒนาบุคลากรอย่างมีประสิทธิภาพ*. กรุงเทพฯ: ส.ส.ท.
- สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช (เจริญ สุวฑฺฒโน). (2554). *หลักการศึกษามหาวิทยาลัย*. นครปฐม: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2560). *พัฒนาปัญญา*. เข้าถึงได้จาก <https://www.watnyanaves.net/th/book-content-index/297>
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579*. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.
- สุชาติ หวังสิทธิเดช, ทิพาพร สุจारी และณัฐชัช จันทชุม. (2566). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมสมรรถนะครูด้านการจัดประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างทักษะสมอง EF สำหรับเด็กปฐมวัย. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, 17(3), 288-304. <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/rmu/article/view/269909/180817>
- สุภาณี สีนไชย. (2565). กระบวนการพัฒนาครูโค้ชสู่วิถีชีวิตด้วยหลักปัญญา 3 ฐาน. *วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์*, 9(2), 431-440.
- สุวิทนา สงวรัตน์. (2567). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเชิงรุกโดยใช้กระบวนการชี้แนะและการเป็นพี่เลี้ยง สำหรับครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 1. *วารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี*, 7(5), 594-613. <https://so07.tci-thaijo.org/index.php/JMCR/article/view/5481/3769>
- อัจฉรา ผ่องพิทยา และสมสุดา ผู้พัฒน์. (2553). กระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการตามหลักปัญญาภูมิเพื่อปลูกฝังธรรมจริยาในการประกอบอาชีพ. *วารสารการวัดผลการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 15, 38-46.
- อากาศร โพธิ์ดง และเนรัญชลา จารุจิตร. (2565). รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูนักร้องแบบการเรียนรู้. *วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ*, 7(8), 373-388.
- Brooks, G. (2000). Cognitive coaching for master teachers and its effect on student teacher's ability to reflect on practice. *The Delta Kappa Gamma Bulletin*, 67(1), 46-50.
- Gottesman, B. (2000). *Peer coaching for educators*. Lanham, MD: The Scarecrow Press.
- Kraft, M. A., Blazar, D., & Hogan, D. (2018). The impact of coaching on teacher practice and student achievement: A meta-analysis of the causal evidence. *Review of Educational Research*, 88(4), 547-588.

